

Burgers tegenover misinformatie : *Folk theories* over de democratische implicaties van informatiegerelateerde problemen

CommNet, 11 juni 2024

Geoffroy Patriarche
Victor Wiard
Daphné Chapellier
Thomas Jacobs

This project has received funding
from the European Union under
Grant Agreement number
INEA/CEF/ICT/A2020/2394296.

1. EDMO BELUX en het publiek voor misinformatie

Overzicht onderzoeksopzet

Ons onderzoek focust op de manier waarop Belgen en Luxemburgers zich de relatie voorstellen tussen **informatiegerelateerde problemen en de problematische werking van de democratie**

Ons doel = **het in kaart brengen van de folk theories** over informatiegerelateerde problemen in België en Luxemburg. Een *folk theory* is...

- een collectie interpretaties, veronderstellingen, en ideeën waarmee iemand een betekenis of een verklaring voor een bepaald fenomeen articuleert (Nielsen, 2016);
- Een culturele hulpbron die iemand toestaat om een plan voor actie op te stellen in een veranderende of onzekere situatie (Swidler, 1986).

Onze methode:

- dataverzameling via **28 semi-gestructureerde interviews** met inwoners van België en Luxemburg (tussen maart 2022 en september 2023)
- een inductieve analyse van deze gegevens die toestond om **9 folk theories** en meer dan 20 vertakkingen en varianten te **reconstrueren**.

2. Overzicht resultaten

(TP1) Traditionele media doen hun werk

→ Men mag vertrouwen hebben in de traditionele media, het zijn de social netwerken en de « alternatieve » media die verantwoordelijk zijn voor misinformatie. Traditionele media zijn betrouwbaar omwille van de beroepsethiek van journalisten en hun passie voor hun beroep. Kleine foutjes zijn mogelijk, maar ze blijven beperkt en worden gecorrigeerd.

(TP1.1) Traditionele media maken menselijke foutjes

(TP1.2) De politieke oriëntatie is geen onoverkomelijk probleem

(TP1.3) Je moet voorzichtig zijn met ongefilterde sociale media

*“De RTBF en de BBC doen dat niet normaal gezien... behalve per ongeluk, **missen is menselijk**, behalve per ongeluk gaan ze geen verkeerde informatie uitzenden.” (TP1.1, Yvan)*

(TP2) De democratie verdient beter dan slechte journalistiek

→ De journalistiek, in het bijzonder zoals ze bedreven wordt bij meer volkse en private media (e.g. *sudinfo*), ontbeert de nodige precisie en zin voor verantwoordelijkheid et de responsabilité. Ze voldoet niet aan de noden van een democratische samenleving

(TP2.1) Politieke vooringenomenheid in het nieuws is een groot probleem

(TP2.2) Economische belangen bepalen het nieuws

(snelle journalistiek, sensatiejournalistiek, amateuristische journalistiek, journalistiek is (op de eerste plaats) geld verdienen)

(TP2.3) Er is een gebrek aan een tegengeluid

(TP2.4) De journalistiek houdt maatschappelijke vooroordelen in stand

(TP2.5) Journalistiek is versplinterd

*“Het is informatie die mensen zal doen reageren, die veel opwinding zal veroorzaken onder de bevolking. En ook al is het helemaal nog niet geverifieerd, het wordt gewoon rondgestrooid in de hoop **dat mensen zullen reageren...**” (TP2.2, Nolan)*

(TP3) Politici en burgers zijn van elkaar vervreemd

→ Er is een gebrek aan communicatie tussen overheden en burgers. Dit is de schuld van journalisten en/of politici.

(TP3.1) Journalisten moeten politiek nieuws sexyer maken

(TP3.2) Politici moeten beter het gesprek aangaan met het publiek

"Jongeren hebben tegenwoordig **Facebook, Instagram, Snapchat en TikTok** als hun communicatiemiddelen. En **de overheid begrijpt dat niet**, en dat gaat over een paar jaar ongelooflijk veel schade aanrichten." (TP3.2, Wilfried)

(TP4) Het publieke debat is verstoord

→ Online debatten zijn cruciaal voor de democratie, maar sociale mediaplatformen verstoren het verloop van die debatten door (1) hun winstbejag, (2) trollen en andere actoren met kwade intenties ("valse profielen"), et (3) een gebrek aan adequate moderering van de inhoud.

*“[Onder de trollen op sociale netwerken] zijn er niet alleen masculinisten. Ik weet het niet, **het is altijd twijfelachtig**. Je weet het eigenlijk nooit, dat is wat zo verschrikkelijk is, uiteindelijk word ik liever uitgescholden. Het is eigenlijk veel gemakkelijker, omdat je het karakter van de persoon begrijpt, ze hebben hun woede en je gaat gewoon uit de weg en weet er een etiket op te plakken. **Als je geen etiket op iemand kunt plakken omdat zijn profiel dubbelzinnig is** en...” (Virginie)*

(TP5) Traditionele media zijn een onderdeel/het slachtoffer van een complot onder aanvoering van de financiële (en politieke) elites

(TP5.1) Financiële (en politieke) elites manipuleren de media opzettelijk
(*follow the money*, politieke censuur en controle)

(TP5.2) De media manipuleren het publiek opzettelijk

(TP5.3) We hebben onszelf geleerd hyperkritische journalisten te zijn

*"Ik hoor mensen zeggen: ja, het is een en ander, het is allemaal georganiseerd. Maar ik heb niet genoeg informatie om het uit te leggen. (...) Ik zeg tegen mezelf dat de enige verklaring die ik heb is **dat ze gefinancierd worden door de staat en dat ze dus waarschijnlijk een redactionele lijn moeten volgen.**"* (TP5.1, Alphonse)

(TP6) De waarheid bepalen is politiek

→ Het idee van een objectieve waarheid moet in vraag gesteld worden. Wat men interpreteert als waar of vals is meer afhankelijk van politieke overtuigingskracht, dan van het waarheidsgehalte.

(TP6.1) Wat waar is en wat niet is ook maar een mening

(TP6.2) De waarheid speelt geen rol in de overtuigingen van mensen

(TP6.3) Je moet onenigheid en desinformatie niet over één kam scheren

*"De ene politicus beschuldigt de andere van "fake news", maar beide partijen veronachtzamen de context. Fred Keup heeft niet helemaal ongelijk en Stéphanie Amper heeft niet helemaal gelijk. Dat is waar het probleem ligt, waar mensen worden misleid met informatie die niet helemaal overeenkomt met de werkelijkheid. Dat is precies wat Donald Trump ook heeft gedaan. En dat is ook het probleem dat ik zie met de mainstream media, **soms worden bij factchecking meningen gecheckt als feiten, het wordt snel gepolitiseerd.**" (TP6.3, Bob)*

(TP7) Desinformatie is een specifieke techniek voor (transnationale) politieke campagnevoering

→ Desinformatie is een strategische tool voor politieke campagnes, zowel op nationaal niveau (vooral bij de extremere partijen, en in het bijzonder bij extreemrechts), als op internationaal niveau (e.g. Russische en Chinese overheid) met als doel politieke instabiliteit of het verbeteren van beeldvorming.

*"We weten dat **de drie grote landen die computeraanvallen uitvoerden, Oekraïne, Israël en natuurlijk de hackers in Ivoorkust of Liberia** eraast waren. Maar Oekraïne was algemeen bekend. De overgrote meerderheid van de troep die binnenkwam, kwam uit Oekraïne. Dus ik ben bereid te geloven dat fake news farms en dat soort dingen, of manipulaties op Facebook en andere sites, hun oorsprong vinden in Oekraïne. **En het feit dat partijen als de Democratische Partij dit soort werk vanuit Oekraïne hebben gesubsidieerd, ze hebben dat niet alleen vanuit Israël gedaan.** Voor Israël, is dat nu officieel geweten, de man die dat op touw zette, heeft bekend op tv, nou ja bekend, als je dat zou wil noemen, omdat hij zijn bedrijf voortzet, Maar hij deed het, en hij blijft het doen, er is geen probleem." (Bart)*

(TP8) We hebben grotere zorgen dan ‘nepnieuws’

→ Desinformatie is een relatief klein probleem.

(TP8.1) 'Nepnieuws' is er altijd al geweest

(TP8.2) Alleen complottheorieën zijn desinformatie

(TP8.3) Ze noemen dat ‘nepnieuws’

*“Ja, Ik denk wel belangrijk dat we wel een gevaar is voor de democratie, het gevoel dat.. **Misschien hier nog relatieve porties aanneemt**, maar weet dan.. Natuurlijk niet helemaal. Ik krijg wel de indruk dat hij **in een land als de Verenigde Staten nog veel meer speelt en een veel grotere rol impact** en daar rechtse figuren zoals Trump. Daar wel mee, anders... Alleen wat Trump dan sorry Trump dat zelf weten of de groep achter hem dat zij wel daar een tool in zien om de om de bevolking te bespelen, dus in die zin daar gevaar. **Oh, wat hier nog relatief?** Meevalt of zo, maar ja, anders zegt, dan moest het maar eens.” (TP8.3, Malorie)*

(TP9) De info-democratische verstoringen zijn een probleem van het publiek

→ Het publiek is verantwoordelijk voor misinformatie, en niet de media of digitale platformen.

(TP9.1) De meeste mensen zijn kwetsbaar door universele sociaalpsychologische factoren

(TP9.2) Sommige mensen zijn kwetsbaarder dan andere

(TP9.3) Luxemburg heeft een unieke informatiecultuur

(TP9.4) Het is altijd de ander die kwetsbaar is

*“**Er zijn mensen die heel idioot zijn, echt heel idioot, en die halen er voldoening uit om de indruk te wekken dat ze intelligenter dan ze echt zijn en dan anderen, door zogezegd beter geïnformeerd te zijn**” (TP9.2, Bart)*

3. Conclusies

Welke “strijd tegen misinformatie”?

- Onze studie brengt een grote verscheidenheid aan *folk theories* over misinformatie aan het licht → Er is geen universeel antwoord op desinformatie; het is meer een kwestie van **aanpassingsvermogen** aan de vele standpunten die bestaan binnen doelgroepen.
- Ons onderzoek brengt hiaten aan het licht in de kennis van het publiek over de relaties tussen mediaorganisaties, politieke instellingen en economische spelers → Het bestrijden van verkeerde informatie betekent ook (vooral?) het verstrekken van **betere informatie over openbare instellingen**, hun rol, hoe ze werken, en hun relatie met andere spelers in de samenleving.
- De meeste *folk theories* over desinformatie zijn gevoelig voor de complexiteit van begrippen als "informatie", "objectiviteit", "waarheid" of "wetenschap" → Als de strijd tegen desinformatie wordt opgezet in termen van het controleren en corrigeren van "de feiten", bestaat het risico dat ze wordt gezien als **simplistisch of zelfs manipulatief**.
- De meeste kritiek die in *folk theories* wordt geformuleerd, roept op tot meer onafhankelijke, verantwoordelijke, en transparante politieke en media-instellingen, en tot meer inclusieve en participatieve democratische processen → Misinformatie is niet zozeer een epistemische kwestie (gebrek aan kennis bij het publiek) als wel een **politieke kwestie** (problematisering van ons samenlevingsmodel en zijn dominante politieke en economische logica).

Wetenschappelijke bibliografie (geselecteerde werken)

- DeVito, M. A., Birnholtz, J., Hancock, J. T., French, M., & Liu, S. (2018). How People Form Folk Theories of Social Media Feeds and What it Means for How We Study Self-Presentation. *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 1-12. <https://doi.org/10.1145/3173574.3173694>
- Koçer, S., Öz, B., Okçuoğlu, G., & Tapramaz, F. (2022). Folk theories of false information: A mixed-methods study in the context of Covid-19 in Turkey. *New Media & Society*, 0(0), 1-21. <https://doi.org/10.1177/14614448221142310>.
- Nielsen, R. K. (2016). Folk Theories of Journalism: The many faces of a local newspaper. *Journalism Studies*, 17(7), 840-848. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1165140>
- Nielsen, R. K., & Graves, L. (2017). “News you do not believe”: Audience perspectives on fake news. Reuters Institute for the Study of Journalism, with the support of Google and the Digital News Initiative. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/news-you-dont-believe-audience-perspectives-fake-news>
- Papacharissi, Z. (2021). *After Democracy. Imagining our Political Future*. Yale University Press.
- Palmer, R., Toff, B., & Nielsen, R. K. (2020). “The Media Covers Up a Lot of Things”: Watchdog Ideals Meet Folk Theories of Journalism. *Journalism Studies*, 21(14), 1973-1989. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1808516>
- Swidler, A. (1986). Culture in Action: Symbols and Strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273-286. <https://doi.org/10.2307/2095521>
- Tandoc, E. C., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining “Fake News”. *Digital Journalism*, 6(2), 137-153. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143>
- Wagner, M. C., & Boczkowski, P. J. (2019). The Reception of Fake News: The Interpretations and Practices That Shape the Consumption of Perceived Misinformation. *Digital Journalism*, 7(7), 870-885. <https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1653208>
- Zembylas, M. (2021). Moving beyond debunking conspiracy theories from a narrow epistemic lens: ethical and political implications for education. *Pedagogy, Culture & Society*, 1-16. DOI:10.1080/14681366.2021.1948911

Om op de hoogte te blijven van EDMO BELUX 2:

<https://belux.edmo.eu/>

- (FT1) Traditionele media doen hun werk
 - (FT1.1) Traditionele media maken menselijke foutjes
 - (FT1.2.) De politieke oriëntatie is geen onoverkomelijk probleem
 - (FT1.3) Je moet voorzichtig zijn met ongefilterde sociale media
- (FT2) De democratie verdient beter dan slechte journalistiek
 - (FT2.1) Vooringenomenheid in het nieuws is een groot probleem
 - (FT2.2) Economische belangen bepalen het nieuws
 - (FT2.2.1) Snelle journalistiek
 - (FT2.2.2) Sensatiejournalistiek
 - (FT2.2.3) Amateuristische journalistiek
 - (FT2.2.4) journalistiek is (op de eerste plaats) geld verdienen
 - (FT2.3) Er is een gebrek aan een tegengeluid
 - (FT2.4) De journalistiek houdt maatschappelijke vooroordelen in stand
 - (FT2.5.) Versplinterde journalistiek
- (FT3) Politici en burgers zijn van elkaar vervreemd
 - (FT3.1) Journalisten moeten politiek nieuws sexyer maken
 - (FT3.2) Politici moeten beter het gesprek aangaan met het publiek
- (FT4) Het publieke debat is verstoord
- (FT5) Traditionele media zijn een onderdeel/het slachtoffer van een complot onder aanvoering van de financiële (en politieke) elites
 - (FT5.1) Financiële (en politieke) elites manipuleren de media opzettelijk
 - (FT5.1.1) Follow the money
 - (FT5.1.2) Politieke censuur en controle
 - (FT5.2) De media manipuleren het publiek opzettelijk
 - (FT5.3) We hebben onszelf geleerd hyperkritische journalisten te zijn
- (FT6) De waarheid bepalen is politiek
 - (FT6.1) Wat waar is en wat niet is ook maar een mening
 - (FT6.2) De waarheid speelt geen rol in de overtuigingen van mensen
 - (FT6.3) Je moet onenigheid en desinformatie niet over één kam scheren
- (FT7) Desinformatie is een specifieke techniek voor (transnationale) politieke campagnevoering
- (FT8) We hebben grotere zorgen dan nepnieuws
 - (FT8.1) 'Nepnieuws' is er altijd al geweest
 - (FT8.2) Alleen complottheorieën zijn desinformatie
 - (FT8.3) 'Nepnieuws' als retorisch middel
- (FT9) De info-democratische verstoringen zijn een probleem van het publiek
 - (FT9.1) De meeste mensen zijn kwetsbaar door universele sociaalpsychologische factoren
 - (FT9.2) Sommige mensen zijn kwetsbaarder dan andere
 - (FT9.3) De unieke informatiecultuur van Luxemburg
 - (FT9.4) Het is altijd de ander die kwetsbaar is